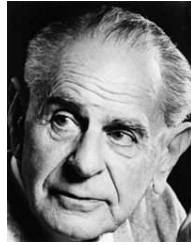
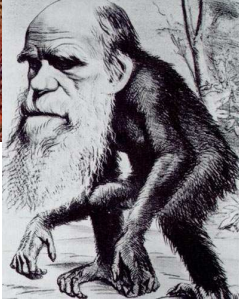

Filosofie ochrany přírody a současná situace ochrany přírody u nás

Hnutí DUHA

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

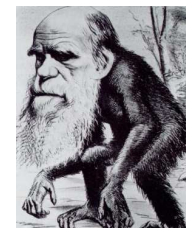
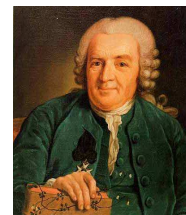
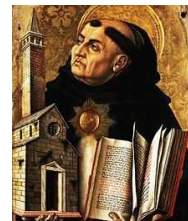
Historické pojetí přírody a zvířat

- v **Egyptě** zbožštění řady zvířat, v **řecké** kultuře příroda posvátná (sídlo bohů)
- **židovsko-křesťanská kultura** - desakralizace přírody – sporné, v ideologii ano (příroda sídlo ďábla), ale v náboženské praxi ne (svatá místa a prameny)
- **René Descartes** (1596–1650) - popisné pojetí světa, který postrádá svatost (zvířata jsou mechanické stroje, jejichž funkci je třeba pochopit - oddělení těla od duše, kterou zvířata nemají)
- **Francis Bacon** (1561–1626) – „příroda je děvka, kterou je potřeba natáhnout na skřípec a vytlout z ní všechna tajemství“
- **nacismus** – extrémní ochrana přírody - odkazy do pohanství – obdiv divokosti (kult predátorů - viz Nietzsche) – návaznost na Darwinův výběr, tvrdé zákony na ochranu zvířat – proti týrání, práci, experimentům (platné do r. 1997), v kontrastu vegetariánství
- **současná věda** - snaha o objektivitu, někdy bez morálního rozměru - experimenty se zvířaty (x den úcty k laboratorním zvířatům v Koreji)

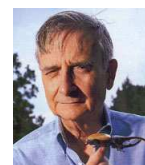
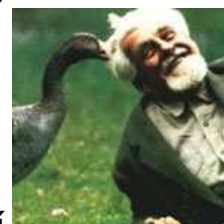
Koncept druhu

- **koncepte druhu jako individuality** (Tomáš Akvinský 1225–1274)
 - zvířata v řádu světa níže než člověk (chybí duše, nedokonalí)
 - úbytek jedinců není důležitý jako uchování druhu jako celku
 - protikoncepte = hodnota každého jedince jako individuality
- **druh jako konstantní jednotka vázaná na jiné druhy** (Carl Linné 1707–1778)
 - základní koncept z předdarwinistického období
 - když klíčový druh vyřadíme, systém přestane fungovat
 - neplatí vždy (někteří invazivci fungují s původními druhy)
 - závisí zda se druh chová pouze jako expandující či invazní – vytlačuje původní druhy z niky
- **vznik a zánik druhů** (Charles Darwin 1809–1882)
 - ve své době obrovská myšlenková revoluce
- **vnímání druhu x individuality zvířete**
 - rozporuplnost antropogenního pohledu - posuzujeme dle jeho vzhledu, velikosti a zejména sympatií (ohrožený parazit x panda)
 - rozporné vnímání zániku jedince (smrt mravence x tygra)

Hodnota druhu – subjektivní x objektivní

- **Konrád Lorenz** (1903–1989)
 - vizuální harmoničnost a diverzita přírody
 - imprinting v mládí, kdy se formuje estetika
 - lidé chrání vyšší komplexitu organismů (ochrana koně proti hmyzím parazitům, kteří jsou v mikropohledu krásní, ale velký živočich je komplexnější = krásnější)
- **Edward Wilson** (1929) - koncept biofilie – nerozdělitelné pouto mezi člověkem a přírodou (otec sociobiologie)
- **James Lovelock** (1919) – teorie Gaia – Země jako živý superorganismus, schopnost samoregulace systémů (až mystický základ – hnutí hippies - vědci kritizují)

Pohledy na ochranu druhů:

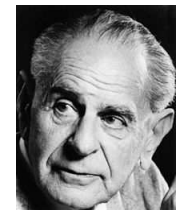
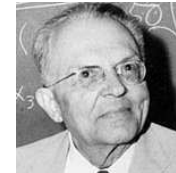
- často se chrání kvůli kráse a ne biodiverzitě (biologický přístup nemusí být jediný legitimní)
- subjektivní parametry (někdy vhodnější než snaha po vědecké objektivizaci)
- amatér x přírodovědec mají jiný pohled – např. komplexita organismů (mikro x makro hledisko) – estetika neměřitelná
- ekonomizace myšlení vede k vyčíslování hodnot druhů – usnadňuje práci soudům a policii - ale objektivnost diskutabilní

Hodnotové střety

ochrana přírody x věda

- **sociobiologie - Richard Dawkins, Jan Zrzavý**
 - myšlení v něčem podobné ekonomům (ing. Klaus) – tj. nadřazují axiomy a poznatky svého oboru ostatním vědám
 - co se do sociobiologie nevejde, je nepravdivé, ALE každá věda má vlastní předpoklady (včetně sociobiologie), což neberou v potaz
 - odmítají etiku - nevysvětlitelná sociobiologií (= filosofie souborem polopravd) – lze z vnějšku studovat, čeho jsou lidé schopni (Zrzavý)
- **Rudolf Carnap** – vše, co nelze ověřit nebo odvodit neplatí (ALE i pozitivistická věda vychází z neověřitelných teorií)
- **Larry Laudan** – nerozlišuje tolik přírodní vědy a zbytek, spíše různé vědní obory dle jejich předpokladů, různé úrovně teorií – např. evoluční teorie přežila vše (ale také má část nepotvrditelných předpokladů)
- **Karl Popper** - každá věda má vlastní soubor neověřitelných předpokladů, – např. každý uznává hodnotu pravdy jako větší než hodnotu lži
- rozeznává „vědecké“ obory dle falzifikovatelnosti jejich hypotéz (co reálně může nastat aby hypotéza neplatila?, pak je vědecká)

Hodnotové střety

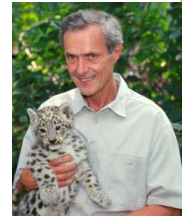
ochrana přírody x ekonomie

- **nejostřejší kritik – ing. Klaus**
 - nejznámější antiekoologický prezident - izolace ČR (mimo světový kontext nejen OP) sebestředná prezentace + extrémní názory (poradce Hájek popírání evoluce: „nejsem z opice“)
 - autoritou z důvodu funkce - , v ČR anti-environmentalismus jako mainstream,
- **neoliberální koncepty** (východiska kritiky)
 - F. Hayek, M. Friedman – ekonomický pohled – podnikatelé budou chránit druhy, když na tom vydělají, (ALE část druhů a biotopů již zanikne) - chybný přenos předpokladů z ekonomie na do OP a estetiky
 - zvířata nemají práva, od kterých odvozujeme jejich hodnotu (filozof Simon) - vychází pouze z ekonomie
 - ekonomisté kritizují nemožnost předpovědí do budoucna (vymírání druhů) - v ekonomii předpovídat nelze = opět přenášení předpokladů ALE vymírání je známé = je predikovatelné
 - kritizují ekologický alarmismus - ekologové pořád hrozí, že něco dojde, ALE zdražení výrobků způsobí, že je podnikatelé dodají ve větším, čímž se zlevní, ekologie jako náboženství - po globální katastrofě očista, historický stav je rajský, mučedníci při blokáдах, posvátná čistota biopotravin

Ochrana zvířat a osobnosti

- v celosvětovém kontextu ovlivnilo ochranu druhů několik zásadních osobností – pionýrské projekty + propagace (knihy a filmy, prezentování jako hrdinové)
- **Joy Adamsonová** (1910–1980) – Příběh lvice Elsy, první úspěšný návrat lvů do přírody, popularizace a ochrana africké divočiny
- **Gerald Durrell** (1925–1975) – zakladatel ZOO Jersey v r. 1959 – projekt Archy, kdy zvířata chytal za účelem rozmnožení a návratu zpět do přírody
- **Dian Fosseyová** (1932–1985) – průkopnice ochrany horských goril – konfrontační přístup k místním - zabita pytláky
- **Jane Goodallová** (1941) - výzkum šimpanzů (NP Gombe v Tanzánii) - informovanost místních lidí, boj proti těžbařům, propojení s dalšími charitativními projekty
- **David Attenborough** (1926) – popularizace přírody ve vědeckých a ochranařských souvislostech
- **Zdeněk Veselovský** (1928–2006) – 30 let vedl Zoo Praha, propagátor etologie – žák Lorenze, program pro koně Převalského
- **George Schaller** (1933) – díky němu založení více jak 20 světových nár. parků (např. Aljaška, Tibet, Brazílie), přímý podíl na záchraně šelem+kopytníků Afrika,Asie,J. Amerika

Které druhy chránit?

výběr druhů zasluhujících ochranu

- často subjektivní - chráníme je, protože je máme rádi (vlajkové)
- snaha o objektivizaci důvodu ochrany (deštníkové, klíčové, indikátorové druhy)
- antropocentrické – domácí druhy (pozitivní) – invazní (negativní) - (druhy šířené s člověkem – stepní druhy Panonie)

druh nebo populace

- populace hraje zásadní roli pro zachování druhu (použití genetiky)
- fragmentace habitatů během antropocénu – rychlost změny znemožnila adaptaci, chybí refugia a migrace znemožněna

invazní druhy

- nejsou „naši“ – romantický koncept panensky „čisté“ přírody (Goethe a další Němci) – konsekvence se zákony o rasové čistotě a ochraně přírody ve III. říši
- úvahy o pozitivním přístupu (křídlatka váže CO₂, karas stříbřitý lepší než kapr?), vznik nového druhu nepřijímáme pozitivně (křídlatka česká)
- ALE na některé invaze se nutíme dívat kulturně pozitivně (Asiaté, Afričané)

záchrana druhů

- vždy lepší **zachránit v původním prostředí** (pokud je málo jedinců hrozí, že náhodně vyhynou)
- **záchranné programy** – vhodné ALE ze ZOO už se často není kam vrátit, neuživí se (dravci)
- problém - zaměření ZOO na dlouhověké krásné obratlovce

Kulturní konsekvence ochrany

aneb proč projekty přizpůsobovat místním

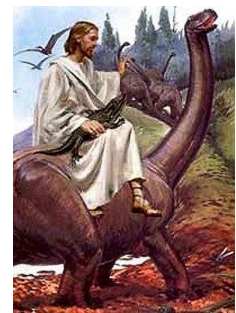
- přístup v městské a agrární krajině
 - vesnice („nutnost“ přírodu využívat – každodenní souboj až boj o přežití, nutnost nabídnout alternativu)
 - město (sledujeme dokumenty v TV – vyšší citlivost k ohrožení, příroda vzácnější – ochranné sklony)
- kulturní tradice regionů
 - vlajkový druh dané oblasti podpořen místními obyvateli
 - konzumace všech dostupných zvířat (Asie, Afrika, J. Amerika) – bush meat
- kompetice s konkurencí
 - vybíjení predátorů (pronásledování šelem, symboly z „přemožených“ jedinců)
 - demonstrace síly podmaněním silného soupeře (chovy dravců a šelem)

Kulturní konsekvence ochrany druhů

- náboženské pozadí vztahu k druhům

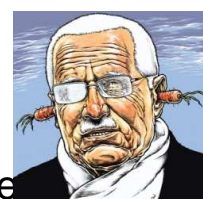
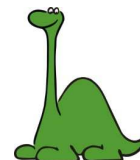
- biblické „podmaň si zemi a její tvorstvo“ vzniklé v kontextu souboje s přírodou v době vzniku (antropocentrismus), podpora prům. revoluce
- evangelický koncept – nucený exodus do nehostinných krajin – souboj s přírodou = ještě vyhocenější ničení (kácení stromů a zasypávání pramenů)
- moderní přístupy (T. Halík) – interpretace „chraň, co ti bylo svěřeno“
- specifika islámu, buddhismu a přírodních náboženství (souboj i úcta, posvátné druhy, někdy apatie k utrpení živých jedinců)
- např. islám (právo lovu nejen panovník = masové vybíjení), není institut milosrdné smrti jako v Evropě (naopak dělej jak umíš = další šance?)
- hinduismus - preferované druhy (kráva) mají nemocnice, vegetariánství

Konsekvence a problémy OP v ČR

- období před a pozměně režimu

- ochránářská hnutí za socialismu na hranici legality (po sametové revoluci morální kredit) + zájem lidí na řešení problémů (znečištění)
- změna vlivu na přírodu
 - socialismus 50-90. léta - průmyslové znečištění, scelování (homogenizace krajiny)
 - kapitalismus od 90. let - fragmentace krajiny, znečištění auty (zplodiny, prach), opuštění krajiny (zarůstání)
- v 90. letech vnímání OP ovlivněno ekonomickou transformací – z pohledu jejích vůdců (ing. Klaus) vnímána OP jako brzda rozvoje (boj proti regulaci včetně EU)
- **kritika hodnot environmentalismu** - od r. 2003 i na západě, v ČR anti-environmentalismus jako mainstream
 - možná souvislost s růstem důvěry ve vědu – dosud se nediskreditovala (na západě ano – jaderný program, eugenika), může nahrazovat chybějící religióznost společnosti

Střety ochrany přírody při budování kapitalismu v 90. letech

- očerňování občanských a ochránářských hnutí ze strany vlády – zařazení ekologických iniciativ na seznam teroristických organizací sledovaných tajnou službou
- pokřivené pojetí se daří politikům ve společnosti udržovat (odlišně od vyspělých zemí a EU)
- zužování ekologie na energeticky šetrné technologie a třídění odpadů
- ekonomismus – (supermarkety + TV), odtržení člověka od přírody, vše poměřováno krátkodobými ekonomickými zisky (homo economicus) - na tuto situaci se přizpůsobili i politici
- od 90. let značná profesionalizace OP
 - přechod od dobře míněných subjektivních akcí k ochraně na vědeckých základech – ALE omezená komunikace s veřejností, nestabilní pozice OP (časté rušení pracovišť)
 - vstup do EU = zlepšení, tlak legislativy na prosazení OP a monitoring (NATURA) – zapojení vědců zpočátku slabé - s odborností se lépe prosazuje díky vysokému kreditu vědy v politice (často ale pocitové)

Současný stav ochrany druhů jako východisko do budoucna

vysoká druhová bohatost v ČR (dána morfologií, historií atd.)

faktory ovlivňující jejich přežití :

- destrukce a fragmentace krajiny (např. doprava, slun.+ větr. elektrárny, biopaliva),
- zánik tradičního hospodaření + zarůstání, moderní technologie, eutrofizace, invaz. druhy
- ekonomismus a zájmy obyvatelstva, lhostejnost (vesnice x město)

Bezobratlí – ochranařsky významné druhy přežívají ve fragmentech

- původní reliktní stanoviště (ideálně pod územní ochranou)
- často závislí na tradičním hospodaření v krajině (sekundární bezlesí)
- nutný management (pomáhá částečně, nenahradí velkoplošně mozaikovitě hospodaření)

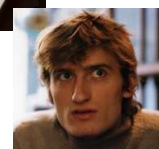

Obratlovci – většinou hojně přizpůsobivé druhy (generalisti), nekonfliktní, vázané na hojně biotopy

- ryby - fragmenty původních populací (nutná ochrana zbývajících lokalit)
- obojživelníci + plazi – pokračuje úbytek v ČR i ve světě, lze pouze omezit, malá adaptivnost na rychlé změny
- ptáci + savci – posledních 20 let růst populací některých druhů (opatření OP + legislativa), ALE pokračuje úbytek běžných druhů - ve stř. Evropě pod tlakem civilizace i pronásledování = populace zranitelné

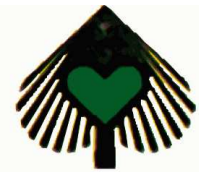
Nové pohledy na ochrany druhů

- Evropská divočina - L. Miko – ponechání části území (1%) přírodním procesům; je otázkou, zda návrh projde
- nová divočina - J. Sádlo + V. Cílek (sklárky, brownfieldy, výsypky) – aktuální na přelom tisíciletí, dnes zarůstají
- radikální disturbance – silné narušení součástí přírodních procesů + obnovování kulturní krajiny - stav před 100-200 lety (nutné pro pionýrské druhy a druhy závislé na činnosti člověka – sysel)
- komunikace nových paradigmat OP s veřejností
 - dřívější ochrana přírody jako nezasahování a znepřístupnění území (vypalování, pojezd tanku)
- ekosystémové služby – kalkulace přínosu dané krajiny pro člověka – poskytuje protiargument, ale dosti problematická
- trvale udržitelný rozvoj x neustálý ekonomický růst
- „ekologická stopa“
 - kalkulace personálního vlivu na prostředí (ha)
 - ekologičnost lze kalkulovat i pro výrobky (zátěž CO₂, energie)
- legislativa x skutečný přínos pro přírodu (rozpory ale lze využít)
- zelená politika
 - střet různých koncepcí: etický ekolog/pragmatický politik (Patočka x Bursík)
 - po úspěchu SZ zákonitý krach – dnes dobrá perspektiva, protože environmentální problémy sílí (střední třída která v silnější ekonomice bohatne preferuje kvalitu ŽP)

Slabiny a perspektivy fungování OP

- nedostatečná komunikace (médiá, zájmové skupiny, veřejností) – platforma Fórum ochran přírody, nutná zpětná vazba (jak vnímá OP veřejnost?)
- politizace a nestabilita státní správy i odborných institucí (AOPK Ministerstvo ŽP- tlaky na zrušení) – nutný zákon o státní službě
- nejednotnost názorů v OP - vs. jednotný názor a početnost vlivových skupin rybníkářů, zemědělců, lesníků, myslivců) – dáno částečně nadšeneckou a dobrovolnou základnou OP, řešením profesionalizace
- OP stále minoritním zájmem – zapojení celé společnosti propagací a vysvětlováním
- „zelení paraziti“ – nastavení rozdělování „zelených“ peněz (zakázky získávají velké neoborné firmy), nedostatečná kontrola platné z legislativy
- systém financování posudků v OP - „odborníci“ na objednávku placení zadavatelem vyhoví

Ministerstvo životního prostředí ČR

Současné možnosti OP v ČR

- národní legislativa – zákony, ZCH druhy, ZCH územní, ČÍZP
- mezinárodní legislativa – NATURA 2000, směrnice ES
- využitelné mezinárodní metodiky – např. IUCN
- ochranářsky zaměřené organizace (např. ČSO) – aktivity odborně vedeny x nadšenci mohou někdy škodit
- zapojení jednotlivců - ochrana konkrétních lokalit a populací druhů - např. monitoring v místě pobytu, antropogenní biotopy, okraje měst, NP Šumava atd.)
- hledání kompromisů než velké změny – obtížné v byrokracii, ekonomických a politických zájmech (lze prosazovat tzv. „veřejný zájem“)
- nutná účast odborníků (interdisciplinární spolupráce lidí z různých oborů včetně společenských věd)
- propagace tématu (články, diskuze) v tištěných médiích i sociálních sítích

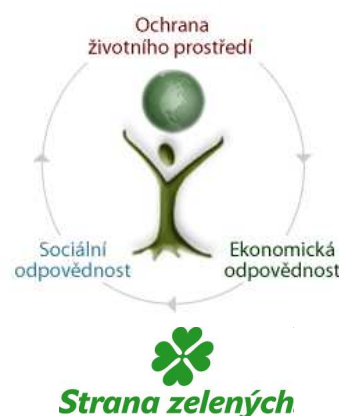
Možnosti ovlivnění legislativy

- zelený lobbying – zapojení do odborné diskuze již v době přípravy legislativy – ekologický právní servis
- prosazování zájmů OP - Strana zelených a zelené iniciativy (ty veřejností často apriorně odmítány), osvícení zástupci dalších stran
- klidná profesionální odborná argumentace za nějakou organizaci (ne pouze jednotlivce) - ta se může účastnit správních řízení
- argumentace porušením zákona (byť ne zcela zásadním) úspěšnější než často odborné a logické argumenty (vítězí v soudnictví zakořeněný právní purismus x oproti smyslu zákona)
- extrémní řešení - mediálně vděčné akce typu blokád – snaha o dodržení zákona, komunikace s medií, dobrá organizace a dotaženost akce podmínkou úspěchu
- klíčový střet (v ČR např. kauza Šumava – následně ovlivňuje řešení stejných problémů v ČR – např. řízení dalších národních parků)

Možnosti OP do budoucna

- environmentální výchova - od ZŠ – cílem zodpovědnost dalších generací za přírodu („udržitelný rozvoj“) x konzumní přístup „po mě potopa,, (problém s výchovou doma)
- politická síla – environmentálně zaměřená strana se schopnými politiky, prosazení + udržení zásadní legislativy a fungujících struktur OP které nelze snadno obejít (např. NATURA 2000)
- média – zviditelnění přes nejsledovanější kanály pomocí veřejností přijímaných témat („krásná či zraněná zvířata“) - vhodná speciální mediální agentura + nová média
- pro komunikaci s běžným člověkem důležitý výběr srozumitelných argumentů a metod k propagaci OP – odbornost často nerozhoduje

Možnosti OP do budoucna

- environmentální hnutí - upozornění na zásadní problémy např. Hnutí Duha, NeseHnutí, Greenpeace atd., radikalismus přináší pozornost ale i odmítnutí
- vědecko-ochranářské společnosti (např. ČSO, ČSE, ČBS, ČSPE a další) – zapojení při řešení konfliktních situací
- zapojení vědecké komunity do ochranářských témat (podpora časopisů jako Conservation biology, Restoration ecology a dalších proti současným trendům) – zapojení VŠ
- diskuze s nejproblematictějšími zájmovými skupinami („manažéri krajiny“, „průmyslníci v přírodě“, „obhájci tradiční exploatace“ – lesníci, zemědělci, rybníkáři, myslivci, rybáři, lovci)
- dopracování konceptu ekosystémových služeb - zavedení do legislativy – převedení hodnoty přírody a krajiny (včetně přítomnosti jednotlivých druhů) na peníze – využití současnému ekonomismu

Hnutí DUHA

